

IMPROVISAATIOMENETELMÄN SOVELTUVUUS ERITYISOPISKELIJOIDEN OHJAAMISESSA

Helminen Harri

Ammatillisen opettajankoulutuksen
kehittämishanke
Kesäkuu 2014
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Tampereen ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Harri Helminen
Improvisaatiomenetelmän soveltuvuus erityisopiskelijoiden ohjaamisessa

Opettajankoulutuksen kehittämishanke 29 sivua + 1 liitesivu
Kesäkuu 2014

Kehittämishankkeen tavoitteena oli selvittää improvisaatioteatterimetodin soveltuvuus ammattikoulujen opetukseen erityisopiskelijoiden ryhmäyttämisessä ja arvioida metodin vaikutusta vuorovaikutukseen ja vuorovaikutustaitoihin.

Ihmisen toiminnan keskeisimpiä piirteitä on epäonnistuminen. Epäonnistumisen ansiosta saamme nauttia lukuisista hyödykkeistä ja innovaatioista, jotka ilman yritystä ja erehdystä ja siitä seurannutta oivallusta, olisivat jääneet syntymättä. Olen opettanut teatteri-ilmaisua 20 vuotta, yli kymmenen vuotta olen käyttänyt opetuksessani Keith Johnstonen kehittämää improvisaatioteatterimenetelmää. Menetelmä tunnetaan Suomessa nimellä Impro. Impro tarvitsee toteutuakseen epäonnistumisen, moka on perusta toiminnalle. Impro perustuu hyväksyntään ja kannustukseen, kaikki ideat ja teot hyväksytään sekä virheisiin kannustetaan.

Kehittämishanke toteutui syksyn 2013 aikana Tampereella opetusharjoitteluni aikana. Syksyn aikana oli opetuskertoja 15. Opetuskertojen kuluessa toteutimme erityisopiskelijoiden kanssa erilaisia ryhmäyttämisharjoituksia. Opetuskertojen jälkeen erityisopiskelijoiden kanssa on ollut palautekeskustelu toiminnan vaikutuksista ja pyrkimyksistä. Opetuskokonaisuutta erityisopiskelijat ovat arvioineet kyselylomakkeeseen. Viimeinen opetuskerta oli koko opetusjakson purku keskustellen. Keskustelun avasin kertomalla mihin olen opetuksellani pyrkinyt, jonka jälkeen erityisopiskelijat saivat esittää oman mielipiteensä ja esittää kysymyksiä tai kritiikkiä.

Asiasanat: opetusmenetelmä, improvisaatioteatteri

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
2	DRAAMAPEDAGOGIIKAN JA IMPRO-OPETUKSEN TAUSTAA	7
	2.1 Draaman lähtökohtia ja alkuvaiheita	7
	2.2 Teatteri - improvisaatio.....	8
3	DIALOGISTEN TAITOJEN ASEMA VUOROVAIKUTUSTAITOISSA.....	10
4	KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN	13
5	IMPROVISAATIOMENETELMIEN SOVELTAMINEN	15
6	OPETUKSESSA KÄYTETTYJEN HARJOITTEIDEN KUVAUKSIA.....	17
	6.1 Ele – korjaus – kiitos	17
	6.2 Joo - ja - ajattelumalli improssa.....	18
	6.3 Köyden veto pariharjoituksena	19
7	STATUSILMAISUN TIEDOSTAMINEN HARJOITTEISSA	20
	7.1 Ohjaamisessa huomioitavia asioita statuksista	20
	7.2 Taidenäyttely statuksilla	21
8	ERITYISOPISKELIJOIDEN PALAUTTEITA OPETUKSESTA.....	23
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	26
	LÄHTEET.....	28

1 JOHDANTO

Kehittämishankkeen tavoitteena on selvittää, miten improvisaatioteatterimetodi soveltuu erityisopiskelijoiden ammattikoulutuksessa, opetukseen ja ryhmäyttämiseen. Tarkoituksena on arvioida sen merkitystä vuorovaikutuksen ja vuorovaikutustaitojen lisäämiseksi.

Monet ihmisten vaikeuksista lähtökohtaisesti johtuvat vuorovaikutusongelmista. Ongelmat vuorovaikutuksessa taas tavallisesti johtuvat peloista. Koetaan alemmuutta, pelätään väkivaltaa, nolostumista, kontrollin menettämistä, paljastumista, sosiaalista painetta, ja jokainen meistä voi täydentää luetteloa, koska pelkoja on kaikilla. Epäonnistumisen pelko on itseään toteuttava ennuste, joka johtaa takuuvarmasti epäonnistumiseen. Pelot jäykistävät ja lukitsevat ihmisen käyttäytymisen ja vuorovaikutus häiriintyy. Toiset meistä pelkäävät enemmän kuin toiset. Ne meistä, jotka pelkäävät enemmän, pelkäävät yleensä pelkäämistä. Pelkoa yritetään hoitaa mitä moninaisimmilla konsteilla, kuten lääkkeet, viina, huumeet; yksi tyypillisimmistä pelon hallinnan konsteista on pyrkiä peittämään se.

Epäonnistumista kammoavat asettavat itsellensä ja muille ehdottomimman onnistumisen vaatimuksen. Armeijat käyttävät ulkoisia käyttäytymismalleja pelon peittämiseksi, runsaasti tiukkaa ja muodollista toimintaa, jonka taakse pelkonsa on kätevä peittää. Toinen perusteltu syy on saada joukot toimimaan yhdenmukaisesti, turhia ajattelematta, sillä persoonallinen toiminta hajottaisi joukon. Koulut ovat aikojen alussa ottaneet mallia armeijan toimintatavoista ja niistä on nähtävissä merkkejä vielä nykyäänkin. Pelkääminen ei ole mukavaa, mutta pelon peittäminen ei pelkoa poista. Pelko jäykistää ja kahlehtii luovuuden, joka kulkee oppimisen ja innovaatioiden edellä. Improssa pyritään eroon vuorovaikutusta haittaavista peloista sekä ilmaisunvapauteen, viestimisen monipuolisuuteen ja siten kehittää vuorovaikutustaitoja viestijänä ja vastaanottajana.

Impron kokonaisvaltainen vaikutus johtaa ymmärtämään ja hyväksymään epäonnistumisen reitiksi kohti lopullista päämäärää ja jopa sen yli.

Ilmaisun taitojen harjoittaminen ja omasta ilmaisustaan, myös tahattomasta, tietoisesti tuleminen parantavat mahdollisuuksia intention ja ilmaisun yhdenmuikaistamiseen ja sitä kautta väärinkäsitysten ja konfliktien välttämiseen. Samaan pyrkivät varmasti myös autoritääriset instituutiot pyrkiessään ilmaisun kaventamiseen.

Nykyaikaisessa yhteiskunnassa on vaatimuksia joiden vuoksi huonot vuorovaikutustaidot tai niiden puuttuminen johtaa syrjäytymiseen, esim. erilaisuuden sietäminen on vähäistä. Voitaisiin tietenkin ajatella, että eikö juuri silloin olisi järkevää pitäytyä mahdollisimman niukassa ja sovinnaisessa kanssakäymisessä, kehitys ei kuitenkaan synny rajoittaen vaan lisäten ja rakentaen. Kehitykseen ja uusi ideoihin tarvitaan luovuutta ja rohkeutta, hyväksyntää.

Toisaalta taas verkostoitumisen vaatimus on voimakas ja menestymisen kannalta verkostoituminen on välttämätöntä. Verkostoitumalla yhdistellään verkostoon kuuluvien yksilöiden ja yhteisöjen tietoa erilaisista mielipiteistä ja käsityksiä yhdistyy uusiksi synteeseiksi, tapahtuu koko yhteiskuntaa hyödyttäviä innovaatioita. Ilman ihmisten välistä kommunikointia ja tiedonvaihdantaa tiedolla ei ole mitään merkitystä.

Toivonen (2009) on tuonut esille, että draamakasvatus on yksi keino kehittää opettajan ja oppilaan välistä aitoa dialogia, koska draaman ja teatterin käyttö opetuksessa kehittää luokan oppimisilmapiiriä myönteisesti. Heijastusvaikutuksena opettajan suhde oppilaisiinsa muuttuu kaikissa tilanteissa vuorovaikutuksellisemmaksi. Draama- ja teatterityöskentely saa sellaisetkin lapset ja nuoret toimimaan, jotka eivät muuten pysty keskittymään aikuisen johtamaan toimintaan. Draama mahdollistaa oppilaissa piilevien potentiaalien esiin nousemisen. Opettajan oppilaantuntemus syvenee.

Kansainvälistyvässä ja monikulttuurisessa koulussa toimiessamme on hyvä muistaa, että tutkimusten mukaan draama sopii myös monikulttuurisen taustan omaaville lapsille, koska se on kokonaisilmaisullista toimintaa. Oppija voi kehoaan ja ideoitaan käyttäen työskennellä yhdessä muiden kanssa merkityksiä ja kokemuksia kokonaisvaltaisesti vaihtaen.

Kaikille opiskelijoille tarjoutuu teatterin keinoin mahdollisuus ilmaista itseään, tunteitaan ja ajatuksiaan ympäröivästä maailmasta. Kaikki edellä oleva sopii myös ammatilliseen koulutukseen.

Kasvatustieteen tohtori ja draamapedagogiikan lehtori (emeritus) Erkki Laakso on kirjoittanut, että draaman soveltumisesta yleiseen opetukseen omana oppiaineenaan on olemassa Euroopan komission rahoittama DICE-tutkimus, jonka tulokset kiistatta osoittavat draaman hyödyt. Tässä kehityshankkeessa käytetyt opetusmenetelmät ovat draamaa. Tutkimus suoritettiin 12 maassa ja siihen osallistui lähes 5000 nuorta, jotka olivat 13–16-vuotiaita. Siinä vertailtiin draamaopetusta saaneita nuoria niihin, jotka eivät olleet osallistuneet draamaopetukseen. Tulokset olivat erittäin suotuisia draamaopetukseen osallistuneille. He ovat aktiivisempia kansalaisia ja mm. kiinnostuneempia äänestamisestä kaikilla tasoilla. He ovat kiinnostuneempia osallistumaan yhteisiin asioihin. Lisäksi he ovat merkittävästi suvaitsevaisempia suhteessa vähemmistöihin ja muukalaisiin. Yhteinen toiveemme on, että tulevaisuuden suomalaiset olisivat aktiivisia kansalaisia. Laadittiin suositus, että perus- ja toisen asteen koulutuksessa kaikkien oppilaiden tulisi voida säännöllisesti ja systemaattisesti osallistua kasvatuksellisen teatterin ja draaman opetukseen (Lakiluonnos 30.11.2010, OPM). (Laakso 2010)

2 DRAAMAPEDAGOGIIKAN JA IMPRO-OPETUKSEN TAUSTAA

2.1 Draaman lähtökohtia ja alkuvaiheita

Draama-sana tulee vanhasta kreikan kielestä ja tarkoittaa toimintaa. Tutkijoiden mielestä draama syntyy, kun toimijat ovat rooliin kuvitellussa tilanteessa, jossa on konflikti ja jännite. Draama on toisen kuuntelemista, myöskin silloin kun sanoja ei käytetä. Draamassa pääpaino on kuitenkin toiminnassa ja sen käsitteilyssä, jonka tärkein elementti on vuorovaikutus. Käsitteily voi tuottaa myös taiteellisen tuotoksen tai oivalluksen jonkin asian tai ongelman suhteesta omaan itseensä tai ympäristöön. Asiaa voidaan käsitellä lisäksi draamamenetelmillä tai keskustelemalla. Draama on siten samanaikaisesti yksilökeskeistä, kommunikaatiivista ja sosiaalista toimintaa. Tärkeää on, että yksilö vaikuttaa itse tapahtumien kulkuun. Kun hänen ajatuksensa ja tunteensa saavat toiminnasta kosketuspinnan hänen kokemuksensa, oivalluksensa ja ymmärryksensä syvenevät.

Kehittämishankkeeni ei ole yleisen draamapedagogiikan tuominen ammatilliseen koulutukseen vaan nimenomaan Keith Johnstonen kehittämän teatteri-improvisaation ja siitä kehitetyn vuorovaikutus- ja stausilmaisumenetelmän hyödyntäminen opetuksessa, sekä opettaminen omana opetusaiheenaan.

Suomessa uraauurtavaa työtä tällä saralla ovat tehneet Stella Polaris -teatteri ja siellä toimiva Simo Routarinne. Teatteri-improvisaation kehittäjä Keith Johnstone aloitti metodin kehittämisen työskennellessään ohjaajana Royal Court Theatreissa. Hän on toiminut opettajana myös The Royal Academy of Dramatic Artissa. Hän huomasi kuinka näyttelijäopiskelijat ja ammatissa toimivat näyttelijät rajoittivat ilmaisuaan ja mielikuvitustaan astuessaan esiintymään teatterinlavalle. Paineenalaisessa tilanteessa saattoivat näyttelijät joutua pelon tuoman paniikin valtaan, eivätkä yltäneetkään kykyjensä ja ammattitaitonsa mukaisiin suoriin. Reagointikyky ja ympäristön havainnointi kangistui tai katosi, puhe muuttui mekaaniseksi ja ulkokohtaisen oloiseksi, mekaaniseksi. Johnstone tahtoi selvittää mistä moinen johtuu. (Johnstone 1979, 6-8).

Suomessa Johnstonen oppien pohjalta on syntynyt improvisaatioteatteri Stella Polaris ja sen jälkeen lukuisia uusia ryhmiä ympäri Suomea. Aluksi Stella Polaris ryhmän ja myöhemmin heidän jälkiään seuraten myös muiden ryhmien järjestämällä kursseilla on koulutettu omien improvisointikykyjensä kehittämistä kiinnostuneita, niin amatikseen esiintyviä kuin maallikoitakin.

2.2 Teatteri - improvisaatio

Teatteri-improssa keskeinen, yhteistä toimintaa luova teko on *idean tarjoaminen*, eli julkituominen. Teatteri-improvisaatiossa koko toiminnan kannalta merkäs ja yksinkertainen huomio, vastauksena tarjoukseen, on toimintaa edistävä *idean hyväksyminen ja jatkaminen*: ”joo – ja”-metodi. Improssa kyseessä on siis myönteisistä vastauksista ja uusista ideoista muodostuva hyväksynnän ketju, josta muodostuu rakentavaa toimintaa (Akkanen 2004).

Improssa kaiken etenemisen ja toiminnan lamauttavaa idean torjumista tai kieltäytymistä etenemästä kohti esitettyä suuntaa, nimitetään *tyrmäämiseksi*. Tietoisesti tai tiedostamattaan yksilön on mahdollista *tyrmätä* itsensä tai toinen ihminen monella tavalla. Torjuminen on mahdollista tehdä verbaalisesti, non-verbaalisesti tai asenteellisesti (Akkanen 2004).

Vuorovaikutuksen ja vuorovaikutuskoulutuksen kannalta on tärkeää huomata, että millä tahansa tasolla torjuttu ihminen tyrmäyksen kokeekin, seurauksena on todennäköisesti jonkinlainen negatiivinen tunnekokemus, joka aiheuttaa vauruneisuutta ja aggressiota tyrmääjää kohtaa. Jos tyrmäys tulee oman toiminnan kautta aiheuttaa se oman itsen *rankaisemisen*, eli moittimisen, mitätöimisen tai häpeämisen, jonka seurauksena henkilö huomaamattaan rajoittaa tai kaventaa omaa ilmaisuaan (Akkanen 2004).

Epäonnistumisen ja virheiden tekemisen pelkoa pyritään tietoisesti vähentämään lukuisia ihmisiä riemastuttaneen moton avulla: ”Moka on lahja!” Improsassa tapahtunut virhe nähdään impulssina lähteä kulkemaan kohti ennalta tuntematonta suuntaa. Totutun ajattelun kaavoja rikkovana toimintana improvisointi haastaa murtamaan omia rajoja ja sysää kohtaamaan joustavasti syntyvien tilanteiden inhimillisiä ulottuvuuksia. Avoin asenne auttaa huomaamaan mahdollisuuksia, hyväksymään sen osan tarjotusta ideasta, jonka myötä on mahdollista viedä prosessia eteenpäin. (Akkanen 2004)

Edellä kuvailtu impulssiketju käy hyvin mallintamaan ammatillisen koulutuksen oppimisprosessia tai oikeastaan kaikkea oppimista ja inhimillistä toimintaa. Tärkeää on sallivuuden ilmapiiri, jonka improvisaatioteatteri luo, sallivuuden ilmapiiri, joka hyväksyy erehtymisen ja sallii luovuuden. Tämän toimintatavan esiintuominen antaa mahdollisuuden ottaa käyttöön opiskelijoiden koko luovuus ammatillisessa koulutuksessa (Akkanen 2004)

Inhimillinen epäonnistumisen pelko ja pyrkimys täydelliseen kontrolliin kahlehtii yksilön luovuutta, tuottavuutta. Sama tietoinen tai tiedostamaton tunne, voi ilmetä arkielämässä persoonallisuuden latistamisena, läsnäolon puutteena, henkisenä kangistumisena tiettyihin totuttuihin asenteisiin tai toimintatapoihin. Nämä puolestaan saattavat johtaa kyllin hyviin *kelposuoritteisiin*, jotka voivat vallata tilaa parhaalta mahdolliselta. (Akkanen 2004)

3 DIALOGISTEN TAITOJEN ASEMA VUOROVAIKUTUSTAITOISSA

Sosiaalisessa tilanteessa eri osapuolet sekä käyttävät että asettuvat alttiiksi toisen vaikutusvallalle eli vaikuttavat ja vaikuttuvat. Vuorovaikutusta ohjaa yksilön sosiaalinen status, joka vaihtelee tilanteen, ryhmän tai jonkun muun kontekstin mukaan.

Sosiaalinen status ilmaisee yksilön nauttimaan vaikutusvallan määrää: korkealla statuksella vaikutusvaltaa on paljon ja matalalla statuksella vähän. Kun toiminnan tavoitteena on yhteistyö, valtaa (tilaa) on osattava sekä käyttää että antaa. Vallankäytön välineenä vuorovaikutustilanteessa on statusilmaisu - persoonallinen vaikutusvalta - jonka muodostumiseen ei vaikuta yhteiskunnallinen asema tai ammatti. (Routarinne 2007, 84–86)

Statusilmaisu syntyy kehon ja äänen käytöstä eri tilanteissa. Sanaton viestintä on usein tiedostamatonta ja se ohittaa voimakkuudessaan sanallisen. Vuorovaikutuksen sujuvuuteen voi vaikuttaa merkittävästi tiedostamalla oman ilmaisunsa ja muuttamalla sitä näkyvästi reaktiona toisen ilmaisuun. Statusilmaisun ääripäitä ovat korkea ja matala status ja niiden välinen ilmaisullinen ero voidaan nähdä suhteessa tilaan: korkea status vie tilaa paljon ja matala vähän. Kummallakin ilmaisutavalla on vahvat ja heikot puolensa. (Routarinne 2007, 84–86)

Ylä- tai alastatukset ovat sosiaalista vallankäyttöä. Mieltyminen johonkin tiettyyn statukseen toimii puolustusmekanismina, turvallisuutta tuovana naamiona. Ihminen kokee suojattomuutta tai epävarmuutta liikkuessaan itselleen vieraamassa statuksessa. Mukavuudenhalu saattaa kaventaa ilmaisun mukavuusalueelle, jolta poikkeaminen voi herättää epävarmuutta, häpeää tai pelkoa. Vasta turvallinen ilmapiiri rohkaisee oman mukavuusalueen reunojen tutkimiseen. Väärinkäsityksiä saattaa ilmetä tilanteessa, jossa oma aikomus on ristiriidassa ilmaisun kanssa, joten oman ilmaisun tunnistamisen opettelu voisi olla hyödyllistä. (Routarinne 2007, 84–86)

Sosiaalisessa tilanteessa pyritään käyttäytymään statusroolin mukaisesti samalla kun ympäristön reaktiot ohjaavat tiettyyn rooliin. (Routarinne 2007, 64–66). Luonnollisesti jokainen haluaa esiintyä edukseen, mutta yleistyksiin perustuva statusrooli rajaa osan ilmaisusta ja tunteista näkymättömiin. (Routarinne 2007, 84–86)

Ahtaat statusroolit voivat aiheuttaa vuorovaikutustilanteeseen ongelmia, koska ne tekevät tilanteesta joustamattoman. Roolista poikkeaminen on joustavuutta, sillä statusroolinkaan rajoja ei tule nähdä ehdottomina. Muun muassa komediat käyttävät hyväkseen stereotyyppisten statusroolien vastaista ilmaisua. (Routarinne 2007, 84–86)

Statusilmaisun vapaaehtoinen lasku ja rento asenne herättävät ympäristössä helpotuksen tunteita – toinen ei yritä olla toista parempi. Kun vuorovaikutus tapahtuu turvallisessa ympäristössä ilman häpeän ja pelon tunteita, statusrooleja ei ole tarvetta pitää yllä vaan niistä voi luopua vapaaehtoisesti. Pelko, stressi, epävarmuus ja huoli ympäristön reaktioista saattavat ohjata pitäytymään totutussa statusroolissa, vaikka tilanne olisi fiktiivinenkin. (Routarinne 2007, 87 ja 90)

Statushaaste aiheuttaa stressiä, sillä se vaatii nopeaa reagointia. Haasteeseen saatetaan reagoida vastahyökkäyksellä, joka voi olla aggressiota tai aktiivista puolustautumista. Kahden henkilön välinen statuskamppailu estää rakentavan vuorovaikutuksen syntymisen koko ryhmän tasolla. Vapaaehtoisella oman statuksen laskemisella, statusilmaisun joustolla, voi laukaista konfliktin tai estää sitä syntymästä. Toimivan vuorovaikutuksen ja sujuvan yhteistyön kannalta vapaaehtoinen joustaminen on oleellista. Se ei kuitenkaan tarkoita vallasta luopumista vaan vastuun kantamista. (Routarinne 2007, 161–174) Tietyt ammatit ja esimiesasema herättävät odotuksia roolin suhteen. Odotusten lisäksi asiantuntemus nostaa statusilmaisun tasoa. Korkean statuksen ammattilaisten, kuten poliitikon tai lääkärin, statusilmaisun tason vaihtelu toisi kohtaamiseen inhimillisyyttä.

Tiukka hierarkia ja autoritäärinen johtamistyyli jättävät puolestaan johtajan yksin ja ryhmän toimivuus heikkenee. Johtajan kokema uhka ja stressi saattavat purkautua negatiivisena ilmaisuna, joka puolestaan voi vaikuttaa alaisten haluun sitoutua. Käytetyn statusilmaisun tarkkailu voi edesauttaa esimerkiksi piilojohtajuuden havaitsemisessa. (Routarinne 2007, 108–110, 116, 125–126)

4 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN

Kehittämishankkeen tavoitteena oli selvittää miten improvisaatioteatterimetodin käyttö soveltuu erityisopiskelijoiden opetukseen ammatillisessa koulutuksessa, sekä arvioida sen merkitystä vuorovaikutuksen ja vuorovaikutustaitojen lisäämiseksi. Kehittämishanke on toteutettu opetusharjoitteluni aikana eräissä Pirkanmaan alueen toisen asteen oppilaitoksissa. 26.8. - 4.11.2013 ja 27.1. – 25.4.2014 välisinä aikoina.

Koko opetusjakson jälkeen pyysin erityisopiskelijoita (N=13) täyttämään palautelomakkeen (liite 1). Palautetuista lomakkeista sai varsin selkeän kuvan kurssin vaikutuksesta erityisopiskelijoihin. Olin myös iloinen sanallisesta palautteesta, jota oli moneen lomakkeeseen vaivauduttu kirjoittamaan. Näiden vastausten perusteella vahvistui käsitys niin kehittämishankkeen kuin myös tämän kaltaisen opetuksen tarpeellisuudesta.

Kehittämishankkeeseen olen saanut tarkastelukulmaa opetusharjoitteluistani sekä havainnoinneista kahdessa ammatillisessa oppilaitoksessa. Kummankin oppilaitoksen havainnoinnit ja opetusharjoittelut on tehty erityisopiskelijoiden parissa. Yhteistä näissä ryhmissä on ammattiin opiskelu. Suorituspaineeet syntyvät näissä ryhmissä eri mekanismeilla. Yhteistä molemmille on onnistumisen paineeet suhteessa omaan opiskelijaryhmään. Siitäkin huolimatta, että ollaan ollaankin opiskelemassa jotain uutta ja suorituksen paineeet omaa onnistumista kohtaan ovat suuret.

Selviytymisstrategioita opiskelijoilla on monenlaisia. Opiskelijat saattavat lyödä harjoitukset "lössiksi", vältellään osallistumista, yritetään johdatella tunnin kulua turvallisemmille alueille tai muuten hallita opetustilannetta, esimerkiksi häiritsemällä, juttelemalla kaverin kanssa.

Tutustumisen aikana kaikki huomio kuluu "hengissä säilymiseen" ja energia suuntautuu pois oppimisesta. Ryhmäyttäminen voi vahvistaa ennakkoluuloja ja asenteita, jotka johtavat oppimisen kannalta huonoihin toimintamalleihin ja näin syrjäyttävät yksilön opiskelusta. Opiskelu on ohjattua toimintaa, johon kuuluu ohjauksen lisäksi myös tukeminen ja auttaminen.

Ryhmäyttäminen on auttamista ja tukemista, jossa tarkoituksena on sosiaalisen toimintaympäristön saattaminen opiskelulle mahdollisimman otolliseksi. Improvisaatiomenetelmän käyttö lisää luovuuden sallivaa ajattelua, yllyttää omien rajojen koetteluun ja vaikuttaa näin kokonaisvaltaisesti opiskeluun. Tutustuminen on niin vaativa tapahtuma, joka rajoittaa oppimista. Siksi olisi syytä ammat-
tioppilaitoksissa paneutua asiaan huolella. Näissä oppilaitoksissa tehdään loppuelämän kannalta merkitseviä opintoja ja niiden kesto voi olla jopa 3 vuotta ja vaikutus elinikäinen.

5 IMPROVISAATIOMENETELMIEN SOVELTAMINEN

Seuraavaksi esittelen, miten sovelsin opetusharjoittelussani improvisaatiomenetelmää erityisopiskelijoiden kanssa. **Ensimmäinen opetuskertani** oli liikuntatunti, jossa toimin yhtenä opettajana kolmesta. Tunnin tarkoitus oli tutustuminen iloisen liikkumisen merkeissä eli pelaten ja leikkien. Olin valinnut tutustumisleikiksi kansallissotapallon.

Sana ”peli” liitetään perinteisesti kilpailuun, jossa pyritään voittoon henkilökohtaisella tai joukkueetasolla, kts. harjoitteiden kuvaus. Tarkoitus oli tuoda alusta alkaen tietoon, että opetukseni ja toimintani tulee poikkeamaan odotetusta. Tärkeää on, että kynnys toimintaan on alhaalla ja suoritustasoltaan matala, näin varmistetaan kaikkien mahdollisuus osallistua ilman suorituspaineita. Myös epäonnistumisen suotavuuden tuominen on tärkeää.

Erytisopiskelijat suhtautuivat harjoitteeseen alkuun hämmentyneesti, mutta nopeasti ymmärrettyään jujun he vapautuivat leikkimään. Pelin säännöt ovat yksinkertaiset, mutta poikkeavat logiikaltaan totutusta. Harjoitteen tarkoitus on vahvistaa yhdessäolon tunnetta ja tasa-arvoistaa. Pelin rakenne varmistaa, että kaikki mokaavat ja näin suorituspaineeet vähenevät ja onnistumisen vaatimus poistuu.

Pelissä on mahdollisuus nostaa suoritustasoa ja päästä akrobaattisiin mittoihin. Tämä on seurausta siitä, että luovuutta lukitsevaa epäonnistumisen pelkoa ei ole ts. luovuus on rentouttavaa. Minun osuuteni jälkeen siirryttiin muuhun toimintaan. Varsin mutkattomasti pääsin erityisopiskelijoiden kanssa keskusteluihin varsin henkilökohtaisella tasolla ja tunsin olevani luotettu henkilö.

Toinen opetuskertani oli perehtyminen vuorovaikutuksen perusasiaan kontaktiin. Harjoitteet liittyivät paljon havaitsemiseen ja hyväksyntään sekä yhdessä toimimiseen. Harjoitteisiin osallistuttiin melko hyvin, joka olikin päätarkoitus. Kukaan ei suoranaisesti kieltäytynyt yhteisestä toiminnasta. Rungas osallistuminen osoittaa mielestäni luottamusta minua kohtaan, mutta ennen kaikkea luottamusta ryhmää kohtaan, joka taas antaa lupauksia ryhmän tulevaisuudesta.

Katsekontaktipiiri on harjoitus, jossa piirimuodostelmassa seisten kasvot keskustaan kohden ja vaihdetaan paikkaa piirissä sen henkilön kanssa, jonka kanssa katsekontakti syntyy. Tarkennuksena mainitaan, että kaikki katsekontaktit huomioidaan. Ei vain tietoiset, vaan kaikki on hyväksyttävä ja paikkaa vaihdettava. Harjoite tuo esille kuinka paljon enemmän meillä on katsekontaktin hakua ja huomatuksi tulemisen tarvetta kuin tiedämme. Jokainen kontaktin haku, joka tulee torjutuksi aiheuttaa torjutuksi tulleelle negatiivisia tunteita eli aina kun väistämme jonkun lähimmäisemme katsekontaktin aiheutamme torjutuksi tulemisen tunteita. Konkreettisuus puhuttelee vahvasti osallistujia.

Kolmanteen opetuskertaani olin valmistautunut huolellisesti runsaalla ohjelmalla, josta vain murto-osaa käytettiin. Ryhmään oli tullut uusia jäseniä, joten ryhmäytys näin ollen oli paikallaan. Uudet opiskelijat olivatkin innolla mukana. Osa vanhoista opiskelijoista osasi jo varautua vetäytymällä passiivisuuden kuoreen. Muuan opiskelija puolusti varsin terhakkaasti omaa passiivisuuttaan, vaikka harjoitteet olivat helppoja ja osallistumiskynnykseltään vieläkin matalampia kuin edellisellä kerralla. Helpottaminen voisi olla hyvä murtaa ennakkokäsitystä, jota opiskelijat kasvattavat passiivisuutensa turvaksi. Opetuskertoja oli vielä tämänkin jälkeen, joissa samankaltaiset tapahtumat toistuivat.

6 OPETUKSESSA KÄYTETTYJEN HARJOITTEIDEN KUVAUKSIA

6.1 Ele – korjaus – kiitos

Pariharjoitus: Toinen parista ottaa jonkin asennon ja jähmettyy paikoilleen. Harjoituksen ohjeistuksessa annetaan ymmärtää, että mielikuvituksen käyttö asennoissa on suotavaa. Seuraavaksi toinen opiskelija korjaa asennon joksikin muuksi mieleisekseen asennoksi. Kun opiskelijan valitsema asento on hänen mielestä valmis, niin hän ilmaisee sen nyökäten. Nyt uuden asennon saanut opiskelija alkaa ”aistimaan” uutta asentoaan ja sanoo parilleen kiitos. Harjoitusta jatketaan vaihtaen vuoroja.

Harjoitus on vuorovaikutuksen toiminnallinen mallinnus ja sen vuoksi saattoharjoituksena erinomainen. Tässä on myös impron perusidea yksinkertaisessa ja toiminnallisessa muodossa. Ensimmäinen tärkeä asia on, että opiskelija suostuu ylipäänsä johonkin toimintaan. Katsekontakti on tärkein elementti ihmisten vuorovaikutuksessa ja herkin elementti häiriintymään vuorovaikutustilanteessa. Kolmas vaihe harjoituksessa on osallistujan muutosvalmius ja suostuminen tilanteiden muutokseen. Tässäkin on kaksi osapuolta: näkijä, joka vaikuttuu näkemästään - asento - ja haluaa antaa oman panoksensa sekä kehittää näkemäänsä. Asennossa seisova osallistuja ottaa vuorostaan vastaan toisen osallistujan ”tarjouksen”, kehittää asentoaan sekä muuttaa asentonsa uudeksi. Näin saavutetaan aivan uusi asento, josta hän hetken asentoaan tunnusteltuaan kiittää pariaan. Osallistujien vuoroja vaihdetaan ja toimintaa jatketaan.

Mikä tässä nyt sitten on luovuutta ja uutta näkökulmaa lisäävää? Yleensä harjoitteita tehtäessä osallistujan ensimmäinen kysymys on: ”Millainen asento?” Mikäli tähän kysymykseen vastataan antamalla asennon malli, niin se johtaa mallin kopioimiseen. Tämä voi johtaa osallistujan onnistumiseen tai epäonnistumiseen. Jos epäonnistutaan, tulee pettymys ja muita negatiivisia tunteita.

Jos taas onnistutaan, niin saadaan aikaan kopio jostain. Tämä ei ole osallistujan kannalta luovaa toimintaa, vaan halua mieluummin piilottaa oman mielipiteensä valmiin vastauksen (= kopion) taakse. Syynä asennon kopioimiseen on todennäköisesti pelko arvostelusta tai torjutuksi tulemisesta. Opiskelijan kysyessä soveltuvaa asentoa ohjaavalta tulisi vastata ” kuten haluatte”. Jokainen asento, joka tehdään ilman valmiiksi annettua mallia on luova teko. Se johtaa uuteen luovaan tekoon. Kun mallia ei ole, niin ei myöskään ole epäonnistumista. Tämä mahdollistaa vain uusia erilaisia mahdollisuuksia onnistumiseen.

6.2 Joo - ja - ajattelumalli improssa

Joo - ja - malli on keskeisin toiminta- ja ajastusmalli improssa. Harjoite suoritetaan parina seuraavasti:

Esimerkkitapauksena kahvin tarjoaminen

1. A: Saako olla kahvia? – B: En todellakaan halua.

Toiminta loppuu. Tämä on täystyrmäys.

2. A: Saako olla? – B: Ei, lähdetään elokuviin. – A: Eipä käy millään.

Tässä B tekee taas täystyrmäyksen, vaikka tekeekin jatkotarjouksen. A kokee tyrmäyksen negaationa eikä innostu enää mistään.

3. A: Saako olla? - B: Kyllä, ja sitten otetaan jäätelöä. - A:

Tässä B hyväksyy A:n tarjouksen ja tekee jatkotarjouksen: JOO – JA.

Tilanne kehittyy, kun B sitten toimii samoin ja tilanne jatkuu jälleen jne.

6.3 Köydenveto pariharjoituksena

Köydenveto, konkreettisenä ja fyysisenä esimerkkinä on pariharjoitus, jossa pyritään pantomiimin keinoin esittämään köydenvettoa. Illuusion onnistumiseksi on kummankin toimijan oltava kiinteässä katsekontaktissa ja mukailtava toisen liikkeitä, jotta illuusio köydestä syntyy. Kummankin on otettava vastaan impulsseja toiselta ja samanaikaisesti lähetettävä impulsseja vastapelurille. Molempien on suostuttava yhteistoimintaan, muuten illuusio särkyä ja köysi katoaa. Seuraavaksi, kun harjoite alkaa sujua voidaan alkaa esittää varsinaista kilpailua, jossa toinen voittaa vedon.

Hyvät improvisoijat voivat esittää kilpailun ilman, että sovitaan etukäteen voittaja ja silti toinen voittaa; kuinka se on mahdollista? Heillä on loistava kontakti, mutta senhän voi saavuttaa kuka tahansa niin halutessaan. Heillä on hyvät miimikon taidot, mutta sekään ei ole vaatimus. Mistä sitten on kyse? Kyse on siitä, että heillä on yhteinen päämääränä tuottaa esityksen köydenvetokilpailusta. Esityksessä tulee olemaan jännittäviä käännteitä, voittoja, tappioita sekä kaikkea mitä hyvä kilpailu sisältää. Päämäärä ei ole suora henkilökohtainen voitto köydenvedossa. Suurempi voitto on yhteisesti tuotettu hieno esitys, jota yleisö arvostaa. Harjoitteiden avainsanoja ovat kontakti, vuorovaikutus, hyväksyminen, vaikuttaminen, suostuminen muutokseen ja näistä syntyvä luovuus. Tämä oli keskeisin opetus toisena opetuspäivänä.

7 STATUSILMAISUN TIEDOSTAMINEN HARJOITTEISSA

7.1. Statusilmaisu

Jokainen meistä käyttää statusilmaisua. Statusilmaisun tiedostaminen auttaa ymmärtämään vuorovaikutustilanteita paremmin ja tunnistamaan mahdollisia syitä vuorovaikutustilanteiden kärjistymiseen. Statukset ovat havaittavissa fyysisinä ilmentyminä ja tekoina. Seuraava harjoitus johdattaa perusteisiin:

Laita kädet kiinni vartaloon, katse alas, jalkaterät sisäänpäin, huono ryhti, kämmenet pois näkyvistä, koskettele kasvoja ja hiuksia. Jos hymyilet, vain ylähampaat näkyvät, pälyilet ja vilkuilet muita nopeasti, pää heiluu, puhe on hiljaista. Liiku seinän vierillä, pyri käyttämään vähän tilaa. Harjoituksessa liikutaan tilassa ja kohdataan muita tilassa olijoita ja esineitä.

Vaihdetaan Korkeaan statukseen. Ota kainaloihin ilmaa, kannata käsivarsia irti kyljistä. Avaa jalkateriä, suorista ryhtiä, pidä pää liikkumattomana ja katse kiinteänä, käytä tilaa, ole keskellä, puhe selkeää ja äänekkästä, kohdattaessa suora katse vastaantulijaan. Kuten aiemmin liikutaan tilassa.

Harjoitteen jälkeen keskustelimme erityisopiskelijoiden kanssa vaikutelmista näiden kahden erilaisen statushahmon välillä.

7.1 Ohjaamisessa huomioitavia asioita statuksista

Jos harjoituksissa halutaan opiskelijalta matalaa statusta, niin alla on esitelty siihen soveltuvia tuntomerkkejä.

Matala status:

Huono ryhti - kädet kiinni vartalossa - hakeutuu reunoille - sijaistointoja - nyplää itseään - pälyilevä katse

<p>negatiivinen riidanhaluinen - passiivinen - valehtelee - laiska - puolustautuu - välttelee kontaktia -aloitekyvytön</p>	<p>positiivinen ahkera - itseään vähättelevä – nöyrä - avulias - alistuva - ei vaivana - aloitekyvytön</p>
---	---

Vastaavasti korkea statuksessa pyritään seuraavilla keinoilla:

Korkea status:

Hyvä ryhti - kädet irti vartalosta - käyttää tilaa - kiinteä katse - liikkumaton pää, arvostaa itseään ja muita, ei koe muita uhkaksi itselleen - asettuu keskeisille paikoille - ei välttele kontaktia tai koskettaa

<p>negatiivinen komentaa - aktiivinen - arvostelee - aloitteellinen - ehdoton</p>	<p>positiivinen hyväntuulinen – hyväksyvä - kannustava - odottaa huomiota - suurieleinen</p>
--	---

7.2 Taidenäyttely statuksilla

Erityisopiskelijat jakautuvat kahteen ryhmään, jotka ottavat tehtäväkseen ilmaista korkeaa ja matalaa statusta. Ryhmät käyttäytyvät statuksensa mukaisesti. Harjoitteen aikana voitiin havaita opiskelijoiden ryhmittyvän statuksiensa mukaisiin ryhmiin: korkeat statukset omaan ryhmäänsä ja matalat statukset omaansa.

Ryhmien osat vaihdettiin. Harjoitukseen lisättiin puheen osuutta, tehtiin jatko-harjoitus: määrittelyketju: ”nimi – ammatti – missä olemme tavanneet”. Tätä harjoitetta olimme aiemmin jo tehneet vuorovaikutus- ja kontaktiharjoituksena. Ohjasin harjoitusta ”lennosta”: liu’uttakaa statustanne päinvastaiseen suuntaan kuin aloittaessanne. Korkealla statuksella aloittaneet muuttuivat hiljaisemmiksi, kontakti muihin väheni ja he siirtyivät tilassa reunoille. Vastaavasti keskiössä meuhkasivat nyt äänekkäästi vasta äsken niin hiljaiset seinäruusut. Merkillä pantavaa oli, että korkea statuksisten joukossa syntyi kilpailua ja konfliktia oli havaittavissa. Tällaista tilannetta kutsutaan statuskamppailuksi. Kilpailun aiheuttaa kun kaksi toisiaan lähellä olevaa statusta alkavat kilpailla, yleensä siitä kummalla on ylempi status.

Molemmat tilanteessa olevista henkilöistä, miksei eläimistäkin, alkavat nostaa statustaan ja tämä aiheuttaa kilpailua ja lopulta jopa fyysisen konfliktin. Havainnot eivät olleet yllättäviä. Ne olivat haluttuja ja toiminta johdettua. Ei ole vaikea päätellä mitä tapahtuu, kun roolit vaihdetaan. On kuitenkin aivan eri asia lukea vuorovaikutuksesta kuin kokea vuorovaikutusta. Tärkeää on kokea muutos ja tulla tietoisiksi mahdollisuudesta muutokseen ts. havaita itse vaikutus, jonka omat teot saavat aikaan.

8 ERITYISOPISKELIJOIDEN PALAUTTEITA OPETUKSESTA

Erityisopiskelijoilta (N=13) tiedustelin, miten olin heidän mielestään onnistunut opetuksessani ja kuinka opiskelijat kokivat kurssin sisällön (kysymykset 1 ja 2).

Opiskelijat (N=11) toivat esille vastauksissa, että opetuksen sisältö koettiin mielekkäänä. Opetusmenetelmä koettiin innostavana ja opiskelijat toivat vastauksissa esille mm .:

Ihan hyvä, paljon erilaista tekemistä – Hauskoja ja hyödyllisiä harjoituksia – Täysin uutta itselleni – Tunnit olivat piristäviä – Kehittävää – Aina uutta – Kurssi oli välillä vähän tylsääkin, mutta enemmän oli kohtalaisen hyvääkin sisältöä – Oman mukavuusalueen ulkopuolella – Sai pääsemään yli jännityksestä luokkatovereihin – Mielenkiintoinen ja monipuolinen

Seuraavassa otteita opiskelijoiden palautteista. Palautteissa tuli esille mm. ohjaajan ja erityisopiskelijoiden välisestä vuorovaikutuksesta:

Tehtävien jälkeen oli rennompaa olo.

Vuorovaikutuksen ja luovuuden kannalta rentous on tavoiteltava tila. Rentoutteen on ilmeisesti onnistuttu pääsemään opetuksessa ja se antaa lupauksia menetelmän soveltuvuudesta., Positiiviset kokemukset kannustavat jatkamaan samaan suuntaan.

– Kurssi oli välillä vähän tylsääkin, mutta enemmän oli kohtalaisen hyvääkin sisältöä – Oman mukavuusalueen ulkopuolella – Sai pääsemään yli jännityksestä luokkatovereihin

Kaikki eivät ole aina samaa mieltä ja erilaisuutta on tarkoituskin sietää. Sietämällä löytyy ”enemmän kohtalaisen hyvää”. On siis tapahtunut vuorovaikutusta positiivisessa hengessä. Yhteinen haastava kokemus yhdistää ja tiivistää ryhmää, joka on ryhmäytystoiminnan päämäärä.

– *Olisin voinut osallistua enemmän*

Vaikka tässä vähän haiskahtaa itsensä mollaaminen, niin kuitenkin olisin aisti-
vinani tässä sen kaltaista rohkeutta, että huomio voi johtaa parempaan osallis-
tumiseen seuraavan kerran kun oppia on tarjolla.

– *Uskalsin laittaa itseni peliin – ryhmätehtävät toi rohkeutta*

Oikein vedetty vuorovaikutuskoulutus voimauttaa osallistujia ylittämään oman
mukavuusalueensa kynnyksen. Koulutus hyödyntää ryhmän kannattavaa voi-
maa, *uskalsin* ja *toi rohkeutta*- toteutuu uudestaan, aina vaan helpommin. Vuo-
rovaikutuksen, oppimisen ja edistymisen kannalta on tärkeää, että kaikki tuovat
osaamisensa esiin ja jakavat sen käyttöön, näin saadaan maksimaalinen määrä
potentiaalia käyttöön.

– *Välillä pieniä mokia*

Hauskasti annettu palaute; liekö kysymyksessä sisäpiirivitsi, impressahan moka
on hyve, vai tarkoitettiinko mokalla sanan yleisesti tunnettua merkitystä, epäon-
nistumista.

– *Ryhmässä oli helppoa ja turvallista osallistua*

Turvallisuuden tunne ryhmässä on luovuuden kannalta erityisen tärkeää ja sen
puuttuminen vähentää osallistumista ja yhteisen tiedon jakamista.

– *Hassu, mukava, vilpitön, kannustava*

Rentouden saavuttamiseksi on ponnisteltava, improillessa on usein hauskaa ja
siihen voi pyrkiä kireyden poistamiseksi, on avuksi, jos ihmiset ovat mukavia
toisilleen. Vilpillisyys aiheuttaa varautuneisuutta, eikä ole oikeastaan tarpeen
missään. Kannustava ilmapiiri ja toiminta tapa on yleisesti ottaen eteenpäin vie-
vä mutta improssa se on sisäiänkirjoitettuna.

- *Kiitos! Olit sopivasti "samalla tasolla" meidän oppilaiden kanssa, kanssasi oli
helppo jutella, kuin kaverille.*

On varmasti opettajia ja ihmisiä, joiden mielestä kaikenlainen soveltava draama on humpuukia ja oppilaiden kanssa kaveeraaminen syö opettajan auktoriteettia. Yleensä eniten huolissaan ovat ne, joilla on vähiten menetettävää (aukto-riteettia). Aukto-riteetti ei synny keinotekoisesti, mutta sen vähänkin voi menettää olemalla epäaito, epäkunnioittava. Soveltavan draaman, impron tai jonkin muun opetusmenetelmän tulo ammatilliseen koulutukseen uhkaa vain niitä opettajia, joiden asema perustuu hyvin kapean ammatillisen osaamisen varaan. He osaa-vat jonkin ammattialan työn, mutta opettajana ovat kapea-alaisia.

Kurssin onnistumisen arviointi palautteiden (liite 1) perusteella:

Hymynaaman osuus vastauksissa: 75 % (N=13)

Suorasuun osuus vastauksista: 20,19 %

Myrtsinaamojen osuus vastauksista: 2,88 %

Vastaamattomien osuus vastauksista: 1,92 %

Palautteen kohta 3 aiheutti myös hajontaa. Arvioinneissa oltiin tyytymättömiä omaan osallistumiseen ja sitä arvioitiin kriittisesti.

Samoin palautteen kohta 5 aiheutti hajontaa. Kritiikkiä aiheutti muiden huono osallistuminen. Ne jotka olivat tyytyväisiä, olivat tyytyväisiä nimenomaan muihin ryhmässä ja vastaavasti tyytymättömät olivat tyytymättömiä muihin. Onneksi tyytyväisiä oli enemmistö, eikä varsinaisia ”myrtsinaamoja” ollut yhtään. Eniten hajontaa oli kysymyksen 7 kohdalla, jossa otettiin kantaa opetustilojen pienuuteen.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Olen draamakasvatuksen pioneereja Suomessa siinä mielessä, että olen valmistunut toisesta (1993–96) vuosikurssista teatteri-ilmaisun ohjaajaksi ja ensimmäisestä kurssista AMK-tutkintoon (2001) STADIAN täydennyskoulutuksesta. Valmistumisestani saakka ja sitä ennenkin on Suomessa annettu draamakasvatusta sekä koulutettu teatteri-ilmaisunohjaajia että teatteritaiteen maistereita. Kaikkein hartain toiveeni kehittämishankkeeni aikana on ollut löytää menetelmä, joka ammatillisessa koulutuksessa mahdollistaa omaa ajattelua sekä lisää luovuutta.

Koululaitoksessa on tapahtunut muutoksia, joita voidaan jossain mielessä pitää edistyksenä. Perustaltaan mikään ei koulutuksessa ole muuttunut. Aina asetelma on ollut se, että on opettajat edustavat suurinta auktoriteettia. Kehitys oppilaitoksissa on taantunut, koska kouluinstituutio ei luovu asemastaan tiedon yksinvaltiaana. Uuden ajan haaste vaatii kokonaisvaltaisempaa ja demokraattisempaa koulutusta, muuten ei suomalainen yhteiskunta voi säilyttää kilpailukykyään.

Kehittämishankkeen tavoitteena oli selvittää, miten improvisaatioteatterimetodi soveltuu erityisopiskelijoiden opetukseen ammattikoulutuksessa ja ryhmäyttämiseen. Tarkoituksena oli arvioida sen merkitystä vuorovaikutuksen ja vuorovaikutustaitojen lisäämiseksi. Opetusharjoittelussa tehtyjen havaintojen ja erityisopiskelijoiden palautteiden ja keskustelujen pohjalta olen vakuuttunut improvisaatio menetelmän tarpeellisuudesta ammatillisessa koulutuksessa.

Olen selvittänyt kehittämishankettani varten laajasti draaman käyttöä opetuksessa ja erityisesti perehtyen improon. Draaman käyttö on todistanut kykynsä, sitä tuodaan opetukseen kaikin voimin. Draamaa oppiaineeksi eivät tarvitse yhtä kipeästi opettajat, eivätkä opiskelijat, kuin sitä tarvitsee suomalainen oppilaitosmaailma.

Kun draaman käyttö saadaan virallisesti mukaan opetukseen, niin alkaa sen vaikutus näkyä oppilaitoksien toimintakulttuureissa. Opetustoiminta kehittyy ja tulee uusia tapoja toimia erityisopiskelijoiden ohjauksessa. Näin edistettäisiin heidän luovuuttaan ja vahvuuksiaan.

LÄHTEET

Akkanen, S. 2004. Improvisoiden kohti systeemiälykkyyttä.

Saatavilla: S Akkanen - Manuscript version, 2004 - systemsintelligence.aalto.fi.
Luettu 4.6. 2014

Johnstone, K. 1979. *Impro*. Helsinki: Yliopistopaino

Laakso, E. 2010. Draama kasvattaa kansalaisvastuuseen. Keski- Suomalainen
26.11.2010

Luettavissa: <http://www.ksml.fi/mielipide/mielipidekirjoitukset/draama-kasvattaa-kansalaisvastuuseen/884869> Luettu 4.6.2014

Routarinne, S. 2007. Valta ja vuorovaikutus. Statusilmaisun perusteet. Keuruu:
Tammi.

Taide ja taito kiinni elämässä 2009. OPH:n moniste 2/ 2009.

Saatavilla: http://www.oph.fi/download/49220_taide_ja_taito.pdf

Taurianen, V. 2011. Taiteesta työhyvinvointia ? improvisaatio- ja vuorovaikutus-
koulutukset työyhteisöissä (2011) Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto

LIITE 1

MINUN MIELESTÄNI

1. HARRIN OPETUS ONNISTUI

Miksi: _____

2. KURSSIN SISÄLTÖ OLI

Miksi: _____

3. OSALLISTUMISENI KURSSILLE

Miksi: _____

4. OPIN UUSIA ASIOITA

Miksi: _____

5. RYHMÄNI OLI

Miksi: _____

6. OPETTAJANI OLI

Miksi: _____

7. TILAT JA VÄLINEET OLIVAT

Miksi: _____

TÄMÄNKIN HALUAN VIELÄ SANOA:

Miksi: _____